DOMSTOLENS DOM

6. december 1994 *

I sag C-406/92,

angående en anmodning, som Court of Appeal i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

The owners of the cargo lately laden on board the ship »Tatry«

mod

The owners of the ship »Maciej Rataj«,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 21, 22 og 57 i Bruxelles-konventionen af 27. september 1968 (EFT 1978 L 304, s. 17), som ændret ved konventionen af 9. oktober 1978 om Kongeriget Danmarks, Irlands og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands tiltrædelse (EFT L 304, s. 1, jf. — den ændrede tekst — s. 77),

har

* Processprog: engelsk.

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G.C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene R. Joliet, F.A. Schockweiler og P.J.G. Kapteyn samt dommerne G.F. Mancini, C.N. Kakouris (refererende dommer) og J. L. Murray,

generaladvokat: G. Tesauro
justitssekretær: fuldmægtig L. Hewlett,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— the owners of the cargo lately laden on board the ship »Tatry« ved Solicitors Clyde & Co., bistået af Barrister Alistair Schaff

— the owners of the ship »Maciej Rataj« ved Solicitor Lawrence Graham, bistået af Barrister Charles Priday

— Det Forenede Kongerige ved John D. Colahan for Sue Cochrane, Treasury Solicitor's Department, som befuldmægtiget, bistået af Barrister Lionel Persey

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Xavier Lewis og Pieter van Nuffel, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der er afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 11. maj 1994 af sagsøgerne ved Alistair Schaff, af sagsøgte ved Stephen Tomlinson, QC, af Det Forenede Kongeriges regering ved Stephen Braviner, Treasury Solicitor's Department, som befuldmægtiget, bistået af Lionel Persey, og af Kommissionen ved Xavier Lewis,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 13. juli 1994,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 5. juni 1992, indgået til Domstolen den 4. december 1992, har Court of Appeal i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1978 L 304, s. 17, herefter benævnt »konventionen« eller »Bruxelleskonventionen«), som ændret ved konventionen af 9. oktober 1978 om Kongeriget Danmarks, Irlands og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands tiltrædelse (EFT L 304, s. 1, jf. — den ændrede tekst — s. 77, herefter benævnt »tiltrædelseskonventionen«), stillet en række præjudicielle spørgsmål om fortolkningen af konventionens artikel 21, 22 og 57.

2 Spørgsmålene er blevet rejst under to sager. Sagernes faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne for de nationale retsinstanser er kort gengivet i det følgende.

3 I september 1988 blev en ladning sojaolie, der tilhørte forskellige ejere (herefter benævnt »ladningsejerne«), befordret som bulklast om bord på skibet Tatry, der tilhører et polsk rederi, selskabet Zegluga Polska Spolka Akceyjna — i forelæggelseskendelsen benævnt »skibets ejere«. Transporten fandt sted fra Brasilien og havde dels Rotterdam, dels Hamburg som bestemmelsessted. Ladningsejerne reklamerede over for skibets ejere over, at godset var blevet forurenet med diesel eller andre kulbrinter under transporten.

4 Ladningsejerne kan opdeles i tre grupper:

— gruppe 1: der omfatter ejere af gods, der blev befordret til Rotterdam i henhold til særskilte konnossementer

— gruppe 2: der ikke er en egentlig »gruppe«, men består af selskabet Phillip Brothers Ltd (herefter benævnt »Phibro«), der har hjemsted i Det Forenede Kongerige; Phibro var ladningsejere af en anden del af det parti, der blev befordret til Rotterdam, ligeledes i henhold til særskilte konnossementer

— gruppe 3: der består af fire ejere af det parti, der i henhold til fire særskilte konnossementer blev befordret til Hamburg; denne gruppe består af Phibro (for så vidt angår andre partier end nævnt under gruppe 2) samt Bunge & Co. Ltd, der ligeledes har hjemsted i Det Forenede Kongerige, Hobum Oele und Fette AG og Handelsgesellschaft Kurt Nitzer GmbH, der begge har hjemsted i Tyskland.

5 De forskellige ladningsejere og skibets ejere anlagde en række sager for retter i Nederlandene og i Det Forenede Kongerige.

a) Sager anlagt af skibets ejere

6 Den 18. november 1988 anlagde skibets ejere, som den første af en række sager, sag ved Arrondissementsrechtbank, Rotterdam, mod gruppe 1 og 3, dog med undtagelse af Phibro, med påstand om, at det anerkendtes, at skibets ejere ikke var ansvarlige for eller kun delvis ansvarlige for den påståede forurening af godset.

7 Ejerne i gruppe 1 blev sagsøgt ved Arrondissementsrechtbank, Rotterdam, i henhold til konventionens artikel 2, mens ejerne i gruppe 3 blev sagsøgt i henhold til konventionens artikel 6, nr. 1.

8 Der blev ikke i 1988 anlagt sag af skibets ejere mod gruppe 2 (Phibro). Først den 18. september 1989 anlagde skibets ejere særskilt sag i Nederlandene med påstand om, at det anerkendtes, at de ikke var ansvarlige for forureningen af den ladning, der blev leveret i Rotterdam til gruppe 2. Denne sag blev anlagt mod Phibro's agenter i Rotterdam, der havde præsenteret konnossementerne på selskabets vegne.

9 Den 26. oktober 1990 anlagde skibets ejere sager i Nederlandene med henblik på at begrænse deres ansvar for så vidt angik hele ladningen. Disse sager blev anlagt i henhold til den internationale konvention af 10. oktober 1957 om begrænsning af rederes ansvar (*International Transport Treaties*, suppl. 1-10 (januar 1986), s. 81 (o.a.: jf. *Danmarks Traktater*, 1968, s. 69)).

b) Sager anlagt af ladningsejerne

10 Ladningsejerne i gruppe 2 og 3 anlagde de i det følgende anførte sager mod skibet Tatry's ejere med påstand om erstatning for den skade, de skønnede at have lidt.

11 Efter forgæves at have forsøgt at få foretaget arrest i Tatry i Hamburg anlagde gruppe 3 en sag »in rem« (herefter benævnt »Folio 2006«) ved High Court of Justice, Queen's Bench Division, Admiralty Court, mod Tatry samt mod skibet Maciej Rataj, der har samme ejere som Tatry. Stævningen blev forkyndt i Liverpool den 15. september 1989 over for Maciej Rataj, og der blev gjort arrest i skibet.

Skibets ejere bekræftede forkyndelsen, og skibet blev frigivet fra arrest, efter at ejerne havde stillet sikkerhed. Sagen blev videreført i henhold til engelsk ret, hvorefter det imidlertid er uafklaret, om sagen i så tilfælde fortsættes alene »in personam«, eller såvel »in rem« som »in personam«.

12 Gruppe 2 (Phibro) anlagde sag »in rem« (herefter benævnt »Folio 2007«) mod skibet Maciej Rataj ved samme retsinstans. Stævningen blev forkyndt i Liverpool den 15. september 1989 over for Maciej Rataj, og der blev ligeledes gjort arrest i skibet. Retsforhandlingerne i Folio 2007 forløb på tilsvarende måde som i Folio 2006.

13 For så vidt angik arresten i Maciej Rataj støttede Admiralty Court sin kompetence på artikel 20-24 i Supreme Court Act 1981, hvorved den internationale konvention om tilvejebringelse af ensartede regler for arrest i søgående skibe, undertegnet i Bruxelles den 10. maj 1952, er gennemført (*International Transport Treaties*, suppl. 12 (maj 1988), s. I-68 (herefter benævnt »arrestkonventionen«)). Kongeriget Nederlandene er ligeledes part i denne konvention.

14 For sikkerheds skyld og for det tilfælde, at de britiske retter skulle erklære sig inkompetente, anlagde gruppe 2 og 3 (undtagen Phibro) endvidere sager i Nederlandene, henholdsvis den 29. september og den 3. oktober 1989.

15 Gruppe 1 anlagde ikke sag ved nogen engelsk retsinstans, men den 29. september 1989 anlagde disse ladningsejere imidlertid erstatningssag i Nederlandene mod skibets ejere.

16 I Folio 2006 fremsatte skibets ejere begæring om, at Admiralty Court erklærede sig inkompetent til fordel for den nederlandske ret i medfør af konventionens artikel 21 om litispendens, subsidiært i medfør af artikel 22 om indbyrdes sammenhængende krav. I Folio 2007 påberåbte skibets ejere sig ikke konventionens artikel 21, idet de erkendte, at sagen først var anlagt ved Admiralty Court, men fremsatte dog begæring om, at Admiralty Court erklærede sig inkompetent i medfør af artikel 22.

17 Under sagens behandling i første instans traf Admiralty Court afgørelse om, at retten ikke var forpligtet til at erklære sig inkompetent eller til at udsætte sagen i medfør af konventionens artikel 21, da retten fandt bestemmelsen uanvendelig af følgende grunde:

a) I Folio 2006 henviste Admiral Court til, at sagen og den sag, der tidligere var anlagt i Nederlandene, ikke havde samme genstand og ikke hvilede på samme grundlag, idet den engelske sag angik et erstatningskrav fra ladningsejerne, mens genstanden for den nederlandske sag hverken var at beskytte eller at gennemføre en rettighed, men en anerkendelse af, at ladningsejerne ikke var berettigede til at kræve erstatning af Tatry's ejere.

b) I Folio 2007 henviste retten til, at gruppe 2 ikke var part i den sag, der verserede i Nederlandene.

18 Admiralty Court erkendte, at Folio 2006 og Folio 2007 angik indbyrdes sammenhængende krav i forhold til den i Nederlandene verserende sag. Retten besluttede imidlertid, at det var ufornødent, at den erklærede sig inkompetent eller traf beslutning om at udsætte de to sager, der verserede for den.

19 Skibets ejere appellerede denne afgørelse til Court of Appeal.

20 Da Court of Appeal ikke kunne tilslutte sig den afgørelse, der var afsagt i første instans, og da retten fandt, at sagens udfald navnlig afhang af en fortolkning af konventionens artikel 21, 22 og 57, besluttede den at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Såfremt der i en kontraherende stat fremsættes krav, der har samme genstand og hviler på samme grundlag som krav, der tidligere er fremsat i en anden kontraherende stat, skal retterne i den kontraherende stat, hvor sag senest er anlagt, da i medfør af artikel 21 i Bruxelles-konventionen af 1968 (som ændret)

a) kun erklære sig inkompetente, når der er fuldstændig identitet mellem parterne i de to sager, eller

b) kun erklære sig inkompetente, når samtlige parter i den sag, der senest er anlagt for retterne i en kontraherende stat, ligeledes er parter i den sag, der er anlagt for retterne i den kontraherende stat, hvor sag først er anlagt, eller

c) erklære sig inkompetente, når mindst én af sagsøgerne og én af de sagsøgte i den sag, der senest er anlagt for retterne i en kontraherende stat, ligeledes er parter i den sag, der er anlagt for retterne i den kontraherende stat, hvor sag først er anlagt, eller

d) erklære sig inkompetente i alle tilfælde, hvor parterne i de to sager i det væsentlige er de samme?

2) For så vidt angår søtransport af gods i tilfælde, hvor godset angiveligt forefindes i beskadiget stand ved losningen, ønskes det oplyst, om en sag, der er anlagt i en kontraherende stat af ladningsejerne i anledning af den påståede beskadigelse — oprindelig i form af en sag 'in rem' enten mod det skib, hvormed transporten blev udført, eller mod et søsterskib, i henhold til Det Forenede Kongeriges søretlige jurisdiktionskompetence — må anses for at

omfatte samme parter, samme genstand og hvile på samme grundlag, jf. artikel 21 i Bruxelles-konventionen af 1968 (som ændret), som en sag 'in personam', der tidligere er anlagt i en anden kontraherende stat af skibets ejer mod ladningsejerne i anledning af den påståede skade, såfremt skibets ejer bekræfter forkyndelsen og opnår, at skibet frigives fra arrest mod sikkerhedsstillelse, hvorefter

a) søretssagen fortsættes såvel 'in rem' som 'in personam', eller

b) søretssagen alene fastsættes 'in personam'?

3) Såfremt en ret i en kontraherende stat, der er part i Bruxelles-konventionen af 1952 om arrest, har opnået kompetence til at realitetsbehandle sagen som følge af, at ladningsejerne i overensstemmelse med arrestkonventionens bestemmelser har fået foretaget arrest i et skib på grundlag af et erstatningskrav, der er opstået som følge af, at lasten angiveligt forefandtes i beskadiget stand ved losningen, og skibets ejer forinden — i en anden kontraherende stat — har anlagt sag mod ladningsejerne i anledning af den påståede skade, har retterne i den kontraherende stat, hvor der ved arresten er skabt kompetence til realitetsbehandling af sagen, da fortsat kompetencen i medfør af artikel 57 i Bruxelles-konventionen af 1968 (som ændret ved tiltrædelseskonventionens artikel 25, stk. 2), såfremt

a) de to krav har samme genstand, hviler på samme grundlag og fremsættes mellem de samme parter, jf. artikel 21 i Bruxelles-konventionen af 1968 (som ændret), eller

b) de to krav er 'indbyrdes sammenhængende krav', jf. artikel 22 i Bruxelles-konventionen af 1968 (som ændret), og den ret, for hvilken sag senest er anlagt, ellers måtte erklære sig inkompetent eller udsætte sin afgørelse?

4) For så vidt angår artikel 22 i Bruxelles-konventionen af 1968 (som ændret) ønskes det oplyst:

a) Må definitionen af begrebet 'indbyrdes sammenhængende krav' i artikel 22, stk. 3, anses for at være udtømmende?

b) Er det en forudsætning for, at retterne i en kontraherende stat erklærer sig inkompetente eller udsætter sagen i medfør af artikel 22, at der er risiko for, at en særskilt behandling og påkendelse af de to sager vil kunne indebære retsvirkninger, der gensidigt udelukker hinanden?

c) Hvis en gruppe af ladningsejere har anlagt sag mod skibets ejer i en kontraherende stat som følge af beskadigelse af deres del af en bulklast i henhold til særskilte fragtaftaler, og hvis en anden ejer af en del af ladningen har anlagt særskilt sag i en anden kontraherende stat mod samme skibsejer på grundlag af faktiske og retlige omstændigheder, der i det væsentlige er de samme, i anledning af skade på dennes del af samme bulklast i henhold til særskilte fragtaftaler, indgået på samme vilkår, vil disse sager da kunne indebære risiko for retsvirkninger, der gensidigt udelukker hinanden, såfremt de behandles og påkendes særskilt, eller er der i øvrigt herved tale om indbyrdes sammenhængende krav i relation til artikel 22?

5) For så vidt angår søtransport af gods, hvor godset ved losningen angiveligt er beskadiget, og i tilfælde hvor

i) skibsejeren anlægger sag i en kontraherende stat, blandt andet med påstand om, at det anerkendes, at der ikke hæftes for den påståede skade i forhold til ladningsinteressenterne, og

ii) parter, der har ladningskrav, efterfølgende indleder sag i en anden kontraherende stat, hvorunder de gør krav gældende mod skibets ejer som følge af ansvarspådragende forsømmelse og/eller misligholdelse og/eller tilsidesættelse af forpligtelser i relation til den påståede skade på ladningen,

ønskes det oplyst, om sidstnævnte sag har samme genstand og hviler på samme grundlag som den første sag, jf. artikel 21 i Bruxelles-konventionen af 1968 (som ændret), således at retterne i den sidstnævnte stat skal erklære sig inkompetente i medfør af artikel 21?«

21 Under hensyn til den indbyrdes sammenhæng mellem spørgsmålene, skal det tredje spørgsmål, der vedrører anvendelsesområdet for Bruxelles-konventionen i forhold til konventioner på særlige områder, behandles først. Derefter vil første, femte og andet spørgsmål, der alle angår fortolkningen af konventionens artikel 21 om litispendens, blive behandlet. Endelig behandles det fjerde spørgsmål, der vedrører fortolkningen af konventionens artikel 22 om indbyrdes sammenhængende krav.

Det tredje spørgsmål

22 Med dette spørgsmål ønsker den nationale ret i det væsentlige oplyst, om konventionens artikel 57, som ændret ved tiltrædelseskonventionen, enten skal fortolkes således — i tilfælde hvor en kontraherende stat ligeledes er kontraherende part i en anden konvention, som vedrører et særligt område, og som indeholder regler om retternes kompetence — at en sådan specialkonvention altid udelukker, at Bruxelles-konventionen finder anvendelse, medmindre andet udtrykkeligt er bestemt, eller således, at specialkonventionen kun udelukker, at Bruxelles-konventionens bestemmelser finder anvendelse på forhold, der er reguleret i den pågældende konvention, og ikke på forhold, der ikke er reguleret heri.

23 Konventionens artikel 57, som ændret ved tiltrædelseskonventionens artikel 25, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Denne konvention berører ikke konventioner, som de kontraherende stater har tiltrådt eller vil tiltræde, og som på særlige områder fastsætter regler for retternes kompetence samt for anerkendelse eller fuldbyrdelse af retsafgørelser.

Den udelukker ikke anvendelsen af bestemmelser, som på særlige områder fastsætter regler for retternes kompetence samt for anerkendelse eller fuldbyrdelse af retsafgørelser, og som er eller vil være indeholdt i retsakter fra De Europæiske Fællesskabers institutioner eller i de harmoniserede, nationale lovgivninger til gennemførelse af disse retsakter.«

24 Det bemærkes, at der ved artikel 57 er indført en undtagelse fra den almindelige regel om, at konventionen har forrang i forhold til andre konventioner, de kontraherende stater har undertegnet vedrørende retternes kompetence samt anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser. Hensigten med denne undtagelse er at sikre, at kompetenceregler i specialkonventioner respekteres, idet disse regler er fastsat under hensyn til de særlige omstændigheder, der gør sig gældende inden for de pågældende områder.

25 Under hensyn til sit formål skal artikel 57 fortolkes således, at den alene udelukker, at Bruxelles-konventionens bestemmelser finder anvendelse på spørgsmål, der er reguleret i en specialkonvention. En anden fortolkning ville være uforenelig med konventionens formål, der ifølge dens præambel er inden for Fællesskabet at styrke retsbeskyttelsen for de dér bosiddende personer og at lette anerkendelsen af retsafgørelser for at sikre fuldbyrdelsen af sådanne afgørelser. Når en specialkonvention således indeholder bestemte kompetenceregler, men ikke regler om litispendens og indbyrdes sammenhængende krav, skal Bruxelles-konventionens artikel 21 og 22 herefter finde anvendelse.

26 Ladningsejerne har gjort gældende, at der i arrestkonventionens i artikel 3, stk. 3, er indeholdt regler om litispendens, idet det deri bestemmes: »Et skib skal ikke arresteres ... mere end én gang i samme eller en anden kontraherende stat for samme søretskrav fra samme sagsøger.«

27 Denne argumentation fra ladningsejernes side kan ikke tiltrædes. Såfremt der tidligere er foretaget arrest i en kontraherende stat, er arrestkonventionens artikel 3, stk. 3, til hinder for, at der på ny foretages arrest af samme rekvirent for samme krav, herunder i en anden kontraherende stat. Et sådant forbud har ingen forbindelse med begrebet litispendens i Bruxelles-konventionens artikel 21. Denne bestemmelse omhandler nemlig det forhold, at der anlægges sag ved to retter, der begge er kompetente, og tager kun stilling til spørgsmålet om, hvilken af de to retter der definitivt skal erklære sig inkompetent til at påkende sagen.

28 På baggrund af det anførte skal det tredje spørgsmål besvares med, at konventionens artikel 57, som ændret ved tiltrædelseskonventionen, skal fortolkes således, at i tilfælde, hvor en kontraherende stat ligeledes er kontraherende part i en anden konvention, som vedrører et særligt område, og som indeholder regler om retternes kompetence, udelukker en sådan specialkonvention kun, at Bruxelleskonventionens bestemmelser finder anvendelse på forhold, der er reguleret i specialkonventionen, men ikke på forhold, der ikke er reguleret i specialkonventionen.

Det første spørgsmål

29 Med sit første spørgsmål ønsker den nationale ret i det væsentlige oplyst, om konventionens artikel 21 skal fortolkes således, at den finder anvendelse i tilfælde, hvor der er fremsat to krav, der hviler på samme grundlag og har samme genstand, såfremt der ikke er fuldstændig, men kun delvis identitet mellem parterne, idet mindst

én af sagsøgerne og mindst én af de sagsøgte i den først anlagte sag ligeledes optræder som part på sagsøgernes eller de sagsøgtes side under den senere anlagte sag, eller omvendt.

30 Spørgsmålet vedrører begrebet »samme parter« i konventionens artikel 21, der kun finder anvendelse på betingelse af, at de to krav fremsættes mellem de samme parter. Som Domstolen har fastslået i dom af 8. december 1987 (sag 144/86, Gubisch Maschinenfabrik, Sml. s. 4861, præmis 11), må de begreber, artikel 21 anvender med henblik på at afgøre, om der foreligger litispendens, betragtes som selvstændige begreber.

31 I overensstemmelse med, hvad generaladvokaten har anført i sit forslag til afgørelse (punkt 14), følger det desuden indirekte af samme dom, at kravet om, at parterne skal være de samme, skal fortolkes uafhængigt af parternes stilling i hver af de to sager, således at sagsøgeren i den først anlagte sag kan være sagsøgt under den senere anlagte sag.

32 I samme dom udtalte Domstolen (i præmis 8), at artikel 21, sammen med artikel 22 om indbyrdes sammenhængende krav, findes i konventionens afsnit II, afdeling 8, som af hensyn til en ordnet retspleje inden for Fællesskabet har til formål at undgå, at der verserer parallelle sager for retterne i forskellige kontraherende stater, og at der eventuelt træffes uforenelige afgørelser. Disse bestemmelser har således til formål så vidt muligt og straks fra begyndelsen at forhindre en situation som den, der er omhandlet i artikel 27, nr. 3, nemlig at en afgørelse ikke kan anerkendes, fordi den er uforenelig med en afgørelse mellem de samme parter truffet i den stat, som begæringen rettes til.

33 Under hensyn til ordlyden af konventionens artikel 21 og til artiklens formål som anført i det foregående, skal den fortolkes således, at den som betingelse for, at den ret, ved hvilken der senest er anlagt sag, har pligt til at erklære sig inkompetent, kræver, at parterne i de to sager er identiske.

34 For det tilfælde, at parterne til dels er de samme som parterne i en tidligere anlagt sag, kræver artikel 21 følgelig kun, at den ret, ved hvilken sag senest er anlagt, erklærer sig inkompetent i det omfang, parterne i den for retten verserende sag ligeledes er parter i den sag, der tidligere er anlagt ved en ret i en anden kontraherende stat; artiklen er ikke til hinder for, at sagen fortsættes mellem de øvrige parter.

35 Det er korrekt, at denne fortolkning af artikel 21 medfører, at sagen splittes op. Artikel 22 afbøder imidlertid denne ulempe. Ifølge denne artikel kan enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, som følge af kravenes indbyrdes sammenhæng udsætte afgørelsen eller erklære sig inkompetent, såfremt de i artiklen opstillede betingelser er opfyldt.

36 Det første spørgsmål skal herefter besvares med, at konventionens artikel 21 skal fortolkes således, at i tilfælde, hvor der er fremsat to krav, der hviler på samme grundlag og har samme genstand, og hvor parterne i den senest anlagte sag kun til dels er de samme som parterne i den sag, der tidligere er anlagt i en anden kontraherende stat, kræver artiklen kun, at den ret, ved hvilken sag senest er anlagt, erklærer sig inkompetent i det omfang, parterne i den for retten verserende sag ligeledes er parter i den tidligere anlagte sag; artiklen er ikke til hinder for, at sagen fortsættes mellem de øvrige parter.

Det femte spørgsmål

37 Med sit femte spørgsmål ønsker den nationale ret i det væsentlige oplyst, om konventionens artikel 21 skal fortolkes således, at et krav om, at det fastslås, at sagsøgte er ansvarlig for en skade, samt om, at han tilpligtes at betale erstatning, hviler på samme grundlag og har samme genstand som et krav, som den nu sagsøgte tidligere har fremsat om, at det fastslås, at han ikke er ansvarlig for skaden.

38 Indledningsvis bemærkes, at der i den engelske version af artikel 21 ikke udtrykkeligt sondres mellem begreberne »genstand« og »grundlag«. Denne sprogversion må imidlertid forstås således, at den har samme indhold som de fleste af de andre sprogversioner, der indeholder denne sondring (jf. Gubisch Maschinenfabrik-dommen, præmis 14).

39 I konventionens artikel 21 omfatter kravets »grundlag« de faktiske omstændigheder og den retsregel, der påberåbes til støtte for kravet.

40 Et krav om, at det fastslås, at der ikke består en erstatningspligt — som det, der i den foreliggende hovedsag er fremsat af skibets ejere — hviler følgelig på samme grundlag som et andet krav som det, der senere er fremsat af ladningsejerne i henhold til særskilte fragtaftaler, der er ensartet affattet, og som vedrører samme gods, der er blevet befordret som bulklast, når godset er blevet beskadiget under samme omstændigheder.

41 Ved ordet »genstand« i konventionens artikel 21 må forstås, hvad kravet går ud på.

42 Spørgsmålet er herefter, om to krav har samme genstand, når det ene går ud på, at det fastslås, at sagsøgeren ikke er ansvarlig for en af de sagsøgte påstået skade, hvorimod disse med det andet krav, som de senere har fremsat, ønsker fastslået, dels at sagsøgeren i den første sag er ansvarlig for skaden, dels at han tilpligtes at betale erstatning.

43 For så vidt angår det første forhold, der vedrører anerkendelse af erstatningsansvaret, bemærkes, at det senest fremsatte krav har samme genstand som det første, idet spørgsmålet om, hvorvidt der består et ansvar eller ej, er det centrale i begge sager.

Den omstændighed, at sagsøgerens påstande er formuleret negativt i den første sag, mens de i den senere sag er formuleret positivt af sagsøgte, der nu er sagsøger, ændrer ikke sagens genstand.

44 For så vidt angår det andet forhold, der vedrører erstatningskravet, er påstandene under den senere anlagte sag en naturlig konsekvens af påstandene om anerkendelsen af erstatningsansvaret og ændrer følgelig ikke kravets hovedgenstand. Den ene parts krav om, at det fastslås, at han ikke er ansvarlig for en skade, indbefatter forudsætningsvis en påstand om, at erstatningspligten bestrides.

45 Det femte spørgsmål må herefter besvares med, at konventionens artikel 21 skal fortolkes således, at et krav om, at det fastslås, at sagsøgte er ansvarlig for en skade, samt om, at han tilpligtes at betale erstatning, hviler på samme grundlag og har samme genstand som et krav, som den nu sagsøgte tidligere har fremsat om, at det fastslås, at han ikke er ansvarlig for skaden.

Det andet spørgsmål

46 Med sit andet spørgsmål ønsker den nationale ret oplyst, om et senere fremsat krav hviler på samme grundlag, har samme genstand og fremsættes mellem de samme parter som et tidligere fremsat krav, såfremt det først fremsatte krav er fremsat af ejeren af et skib for en ret i en kontraherende stat i form af en sag »in personam«, hvorunder der er nedlagt påstand om, at det fastslås, at skibets ejer ikke er ansvarlig for en påstået skade på gods, der blev befordret med hans skib, mens det senere fremsatte krav er blevet fremsat af ladningsejeren for en ret i en anden kontraherende stat i form af en sag »in rem« vedrørende et skib, hvori der er foretaget arrest, og sagen fortsættes enten såvel »in rem« som »in personam« eller alene »in personam«, afhængig af hvorledes der i national ret i den anden kontraherende stat sondres mellem disse søgsmålsformer.

47 Det bemærkes, at udtrykkene »samme grundlag«, »samme genstand« og »mellem de samme parter« i konventionens artikel 21 er selvstændige begreber (jf. Gubisch-Maschinenfabrik-dommen, præmis 11). De skal følgelig fortolkes uafhængigt af særlige forhold i gældende ret i den enkelte kontraherende stat. Heraf følger, at det for fortolkningen af artikel 21 er uden betydning, hvorledes man i retsordenen i en kontraherende stat sondrer mellem en sag »in personam« og en sag »in rem«.

48 Det andet spørgsmål skal følgelig besvares med, at et senere fremsat krav fortsat hviler på samme grundlag, har samme genstand og fremsættes mellem de samme parter som et tidligere fremsat krav, såfremt det først fremsatte krav er fremsat af ejeren af et skib for en ret i en kontraherende stat i form af en sag »in personam«, hvorunder der er nedlagt påstand om, at det fastslås, at skibets ejer ikke er ansvarlig for en påstået skade på gods, der er blevet befordret med hans skib, mens det senere fremsatte krav er blevet fremsat af ladningsejeren for en ret i en anden kontraherende stat i form af en sag »in rem« vedrørende et skib, hvori der er foretaget arrest, og sagen fortsættes enten såvel »in rem« som »in personam« eller alene »in personam«, afhængig af, hvorledes det i national ret i den anden kontraherende stat sondres mellem disse søgsmålsformer.

Fjerde spørgsmål

49 Med sit fjerde spørgsmål ønsker den nationale ret i det væsentlige oplyst, om konventionens artikel 22 skal fortolkes således, at det er tilstrækkeligt til, at på den ene side et krav, der er fremsat i en kontraherende stat af en gruppe ladningsejere mod ejeren af et skib med henblik på at opnå erstatning for en skade på en del af en bulklast, der er blevet befordret i henhold til særskilte, men identisk affattede aftaler, og på den anden side et erstatningskrav, der er fremsat i en anden kontraherende stat mod samme skibsejer af ejerne af en anden del af den ladning, der blev befordret på samme vilkår og i henhold til særskilte aftaler, der imidlertid er identiske med de aftaler, der var indgået mellem den førstnævnte gruppe og skibets ejer, må betragtes som indbyrdes sammenhængende krav, at særskilt behandling og

påkendelse af kravene indebærer risiko for indbyrdes modstridende retsafgørelser, uden at det kræves, at der er risiko for retsvirkninger, der gensidigt udelukker hinanden.

50 Det er klart, at dette spørgsmål kun kan opstå i tilfælde, hvor betingelserne for at anvende konventionens artikel 21 ikke er opfyldt.

51 Ifølge artikel 22, stk. 3, forstås »ved indbyrdes sammenhængende krav ... i denne artikel krav, der er så snævert forbundne, at det er ønskeligt at behandle og påkende dem samtidigt for at undgå uforenelige afgørelser i tilfælde af, at kravene blev påkendt hver for sig«.

52 Bestemmelsen »har til formål at undgå uforenelige afgørelser og dermed at sikre en ordnet retspleje inden for Fællesskabet« (jf. rapporten om konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1979 C 59, særlig s. 41)). Da udtrykket »indbyrdes sammenhængende krav« ikke har samme betydning i alle kontraherende stater, indeholder artikel 22, stk. 3, en definition (jf. samme rapport, s. 42). Heraf følger, at begrebet indbyrdes sammenhængende krav, som defineret i denne bestemmelse, må fortolkes selvstændigt.

53 Af retsplejehensyn må begrebet fortolkes vidt, således at det omfatter alle tilfælde, hvor der er risiko for modstridende afgørelser, og dette må også gælde i tilfælde, hvor afgørelserne kan fuldbyrdes særskilt, og deres retsvirkninger ikke gensidigt udelukker hinanden.

54 Ladningsejerne og Kommissionen har anført, at adjektivet »uforenelig«, der både optræder i konventionens artikel 22, stk. 3, og i dens artikel 27, nr. 3, må tillægges samme betydning i begge bestemmelser, og således angå retsafgørelser, hvis retsvirkninger gensidigt udelukker hinanden, jf. Domstolens dom af 4. februar 1988

(sag 145/86, Hoffmann, Sml. s. 645, præmis 22). De har henvist til, at Domstolen i Hoffmann-sagen har fastslået (præmis 25), at en udenlandsk retsafgørelse, hvorefter en ægtemand tilpligtes at betale hustrubidrag i henhold til den underholdspligt, der gælder for ægtefæller, i konventionens artikel 27, nr. 3's forstand er uforenelig med en indenlandsk retsafgørelse om opløsning af det pågældende ægteskab.

55 Dette argument kan ikke antages. De to bestemmelser forfølger nemlig forskellige formål. Konventionens artikel 27, nr. 3, giver, som en undtagelse fra konventionens principper og formål, en retsinstans mulighed for at nægte at anerkende en udenlandsk retsafgørelse. At »afgørelsen er uforenelig« i denne bestemmelses forstand skal følgelig fortolkes ud fra dette formål. Konventionens artikel 22, stk. 3, har derimod, som generaladvokaten har anført i sit forslag til afgørelse (punkt 28), til formål at sikre en bedre koordinering af domstolenes judicielle funktion inden for Fællesskabet samt at undgå usammenhængende og indbyrdes modstridende afgørelser, også i tilfælde hvor afgørelserne vil kunne fuldbyrdes særskilt.

56 Denne fortolkning støttes af, at der i den tyske og den italienske version af konventionen er anvendt andre udtryk i artikel 22, stk. 3, end i artikel 27, nr. 3.

57 Det må således konstateres, at udtrykket »uforenelig« i konventionens artikel 22, stk. 3, har en anden betydning end samme udtryk i konventionens artikel 27, nr. 3.

58 Det fjerde spørgsmål skal herefter besvares med, at konventionens artikel 22 skal fortolkes således, at det er tilstrækkeligt til, at på den ene side et krav, der er fremsat i en kontraherende stat af en gruppe ladningsejere mod ejeren af et skib med henblik på at opnå erstatning for en skade på en del af en bulklast, der er blevet befordret i henhold til særskilte, men identisk affattede aftaler og på den anden side et erstatningskrav, der er fremsat i en anden kontraherende stat mod samme skibs-

ejer af ejerne af en anden del af den ladning, der blev befordret på samme vilkår og i henhold til særskilte aftaler, der imidlertid er identiske med de aftaler, der var indgået mellem den førstnævnte gruppe og skibets ejer, må betragtes som indbyrdes sammenhængende krav, at særskilt behandling og påkendelse af kravene indebærer risiko for indbyrdes modstridende retsafgørelser, uden at det kræves, at der er risiko for retsvirkninger, der gensidigt udelukker hinanden.

Sagens omkostninger

59 De udgifter, der er afholdt af Det Forenede Kongerige og af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Court of Appeal ved kendelse af 5. juni 1992, for ret:

1) Artikel 57 i Bruxelles-konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, som ændret ved konventionen af 9. oktober 1978 om Kongeriget Danmarks, Irlands og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands tiltrædelse, skal fortolkes således, at i tilfælde, hvor en kontraherende

stat ligeledes er kontraherende part i en anden konvention, som vedrører et særligt område, og som indeholder regler om retternes kompetence, udelukker en sådan specialkonvention kun, at Bruxelles-konventionens bestemmelser finder anvendelse på forhold, der er reguleret i specialkonventionen, men ikke på forhold, der ikke er reguleret i specialkonventionen.

2) Konventionens artikel 21 skal fortolkes således, at i tilfælde, hvor der er fremsat to krav, der hviler på samme grundlag og har samme genstand, og hvor parterne i den senest anlagte sag kun til dels er de samme som parterne i den sag, der tidligere er anlagt i en anden kontraherende stat, kræver artiklen kun, at den ret, ved hvilken sag senest er anlagt, erklærer sig inkompetent i det omfang, parterne i den for retten verserende sag ligeledes er parter i den tidligere anlagte sag; artiklen er ikke til hinder for, at sagen fortsættes mellem de øvrige parter.

3) Konventionens artikel 21 skal fortolkes således, at et krav om, at det fastslås, at sagsøgte er ansvarlig for en skade, samt om, at han tilpligtes at betale erstatning, hviler på samme grundlag og har samme genstand som et krav, som den nu sagsøgte tidligere har fremsat om, at det fastslås, at han ikke er ansvarlig for skaden.

4) Et senere fremsat krav hviler fortsat på samme grundlag, har samme genstand og fremsættes mellem de samme parter som et tidligere fremsat krav, såfremt det først fremsatte krav er fremsat af ejeren af et skib for en ret i en kontraherende stat i form af en sag »in personam«, hvorunder der er nedlagt påstand om, at det fastslås, at skibets ejer ikke er ansvarlig for en påstået skade på gods, der er blevet befordret med hans skib, mens det senere fremsatte krav er blevet fremsat af ladningsejeren for en ret i en anden kontraherende stat i form af en sag »in rem« vedrørende et skib, hvori der er foretaget arrest, og sagen fortsættes enten såvel »in rem« som »in personam« eller alene »in personam«, afhængig af, hvorledes der i national ret i den anden kontraherende stat sondres mellem disse søgsmålsformer.

5) **Bruxelles-konventionens artikel 22 skal fortolkes således, at det er tilstrækkeligt til, at på den ene side et krav, der er fremsat i en kontraherende stat af en gruppe ladningsejere mod ejeren af et skib med henblik på at opnå erstatning for en skade på en del af en bulklast, der er blevet befordret i henhold til særskilte, men identisk affattede aftaler, og på den anden side et erstatningskrav, der er fremsat i en anden kontraherende stat mod samme skibsejer af ejerne af en anden del af den ladning, der blev befordret på samme vilkår og i henhold til særskilte aftaler, der imidlertid er identiske med de aftaler, der var indgået mellem den førstnævnte gruppe og skibets ejer, må betragtes som indbyrdes sammenhængende krav, at særskilt behandling og påkendelse af kravene indebærer risiko for indbyrdes modstridende retsafgørelser, uden at det kræves, at der er risiko for retsvirkninger, der gensidigt udelukker hinanden.**

Rodríguez Iglesias Joliet Schockweiler

Kapteyn Mancini Kakouris Murray

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 6. december 1994.

R. Grass
Justitssekretær

G.C. Rodríguez Iglesias
Præsident